

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is an author's version which may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/150892>

Please be advised that this information was generated on 2021-01-25 and may be subject to change.

Theo Witte (a) & Anneke Neijt (b)
(a) Rijksuniversiteit Groningen
(b) Radboud Universiteit Nijmegen

Manifest voor het schoolvak Nederlands

Jongeren zijn niet zo bezig met de Nederlandse taal. Ze vinden taal zo vanzelfsprekend dat ze er niet over nadenken. Over het algemeen vinden jongeren de Nederlandse taal een saai onderwerp. Ook de manier waarop het vak Nederlands wordt onderwezen, kan volgens jongeren veel boeiender. (Van de Velde 2012:5)

1. Inleiding

Met het programma “Meesterschap in de vakdidactiek” willen acht universiteiten (OU, RU, RUG, UL, UU, UvA, VU, UvT) een impuls geven aan de versterking van de vakdidactiek in de Geesteswetenschappen, zowel in het onderzoek als in het onderwijs. Met financiële ondersteuning van het Regieorgaan Geesteswetenschappen investeren de Letterenfaculteiten gezamenlijk in extra vakdidactische meesters op verschillende deel terreinen. Voor Nederlands zijn er twee Meesterschapsteams ingesteld, een voor taalkunde/taalbeheersing (Anneke Neijt-Kappen vz, Peter Arno Coppen, Kees de Glopper, Ton van Haaften, Jaap van Marle) en een voor literatuur (Theo Witte vz, Erwin Mantingh, Jan Oosterholt).

In de eerste helft van 2015 hebben deze teams enkele symposia georganiseerd met hoogleraren, vakdidactici, docenten uit het voortgezet onderwijs en instellingen die nauw bij het schoolvak Nederlands zijn betrokken; er waren ruim 100 deelnemers. Daar werd, ook in het kader van Onderwijs 2032, gediscussieerd over de toekomst van het schoolvak Nederlands. Dit heeft geleid tot een grondige bezinning op het schoolvak Nederlands en de neerlandistiek, en tot een manifest dat in deze lezing aan de deelnemers van de HSN zal worden voorgelegd. Dit manifest is de beknopte neerslag van de betrekkelijk grote eenstemmigheid op die symposia. Het manifest beoogt een nieuwe koers voor het schoolvak Nederlands.

2. Waarom een nieuwe koers?

Het Schoolvak Nederlands is een prachtig vak, en veel docenten Nederlands kunnen heel inspirerend en bevlogen lesgeven. Maar toch is niemand echt helemaal tevreden. De conclusie van de drie symposia is dat er bij Nederlands een koerswijziging nodig is, om verschillende redenen. Ten eerste missen leerlingen de aansluiting met het hoger onderwijs. Ze leren in het vwo, dat voorbereidend *wetenschappelijk* onderwijs beoogt te zijn, vrijwel niets over de wetenschappelijke thema's in de neerlandistiek (Van Rooij & Jansen, 2014).

Ten tweede krijgen leerlingen ook niet het schriftelijke taalvaardigheidsniveau mee dat in het hoger onderwijs vereist is. Over de mondelinge taalvaardigheid is men wel tevreden (SLO, 2015). De Raad voor Nederlandse taal en letteren (2015:8) signaleert eveneens een probleem dat om een koerswijziging vraagt: “Studenten hebben nu – te veel – moeite met taalvaardigheid, niet alleen bij de start, maar ook tijdens de studie in het hoger onderwijs.” In het onderzoek dat aan dit rapport voorafging werden interviews gehouden met

deskundigen. Die zijn het met elkaar eens: “zowel studenten als docenten ervaren een grote breuk tussen het schoolvak Nederlands op middelbare scholen en de vereiste taalvaardigheden van een studie in het hoger onderwijs” (Herelixka en Verhulst 2014: 14). Veel opleidingen zijn daarom genoodzaakt om ‘reparatiecursussen’ aan te bieden. Het niveau van de schriftelijke taalvaardigheid van studenten die in het hoger onderwijs instromen moet dus omhoog.

De derde reden is dat de direct betrokkenen bij het onderwijs niet tevreden zijn. Docenten zijn ontevreden over het examen en de druk die door de overheid (discrepantieregeling, inspectie) op het programma wordt uitgeoefend (Levende Talen, 2014). Een doorn in het oog van veel docenten is dat het onmogelijk is dat hun beste leerlingen op het examen kunnen schitteren met een 9 of 10. In plaats van meer autonomie zien we dat docenten, dikwijls onder druk gezet door de schoolleiding, zich meer en meer genoodzaakt voelen om leerlingen in de eerste plaats voor te bereiden op de tussentoetsen en examens (‘teaching to the test’). Met onder meer als gevolg dat een van de aantrekkelijkste onderdelen van het vak, het fictie- en literatuuronderwijs, steeds verder wordt gemarginaliseerd. Docenten zijn ook erg ontevreden over de relatief grote hoeveelheid leerlingen die zij onder hun hoede hebben en de grote werkdruk die dat met zich meebrengt. Met de invoering van het studiehuis is de lestabel losgelaten. Dit heeft ertoe geleid dat het aantal contacturen per klas in de bovenbouw met ca 1 uur is afgenomen en het aantal klassen en leerlingen per docent dus is toegenomen: bij een volledige aanstelling is 250 leerlingen voor de docent Nederlands geen uitzondering. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de hoeveelheid tijd die docenten kunnen besteden aan het nakijken van schriftelijk werk, met het gevolg dat het hoger onderwijs met de brokken zit.

Ook leerlingen zijn ontevreden. In het Taalpeil-onderzoek van de Taalunie *Waar is onderwijs Nederlands goed voor?* (Van Grinsven, Mondrian en Westerik 2007) blijkt dat het schoolvak Nederlands als een van de saaiste vakken wordt ervaren. Dat is opmerkelijk, want bij Nederlands gaat het over kwesties die heel dicht bij de mens staan. Taal is alomtegenwoordig, in het gewone leven zowel als op school. Je zou verwachten dat het vak om die reden minstens zo hoog gewaardeerd wordt als biologie en geschiedenis. Gevraagd naar het nut van Nederlands, dan is de uitkomst positiever. In Vlaanderen en Suriname zijn de oordelen steeds positiever dan in Nederland! Nieuwere landelijke peilingen zijn niet beschikbaar, maar een vragenlijst die in 2014 tijdens een eerstejaarscollege over de Nederlandse taal werd voorgelegd aan Nijmeegse studenten bevestigt de uitkomst van het Taalpeil-onderzoek. Deze studenten hebben overigens veel waardering voor hun docenten Nederlands. De leerboeken daarentegen komen er slecht van af. Een grote klacht is dat er in het laatste jaar vooral getraind wordt voor het examen.

De Nederlandse letterenfaculteiten, tot slot, verwelkomen een koerswijziging, want die zien dat de belangstelling voor de talen hard terugloopt. Voor de studie Nederlands hebben zich in 2015 240 studenten aangemeld, het jaar daarvoor waren dat er 290 en in 2008 nog 520. Ook zijn er vakinhoudelijke problemen met de aansluiting tussen het voortgezet onderwijs en de letterenstudies in het algemeen. Studenten Nederlands beginnen aan de studie vanuit verkeerde verwachtingen, bijvoorbeeld de misvatting dat empirisch onderzoek niet mogelijk

is in de alfawetenschappen en dat taalkunde vooral spelling en grammatica is. Het schoolvak zou in de bovenbouw dus wetenschappelijker moeten worden ingekleurd en meer intellectuele uitdagingen moeten bieden op het gebied van taal, communicatie en literatuur.

3. Manifest: Bewuste Geletterd

De koerswijziging bij het schoolvak Nederlands die we voorstellen, berust dus op wat docenten ervaren, op wat leerlingen zeggen over het vak, op het te lage niveau van taalvaardigheid dat bereikt wordt, op het gebrek aan wetenschappelijk gehalte en op de aansluitingsproblemen tussen vwo en letterenstudies. Leerlingen adviseren het – anderen vragen erom. Op deze conferentie leggen we onze bevindingen voor aan docenten Nederlands en gaan we na in hoeverre zij het met de nieuwe koers eens zijn.

Voor meer informatie, en de bronnen waarop het manifest gebaseerd is, zie www.vakdidactiekgw.nl

Referenties

Grinsven, V., L. Mondrian & H. Westerik (2007). *Waar is onderwijs Nederlands goed voor?* Onderzoeksrapport in opdracht en onder eindredactie van de Nederlandse Taalunie.
http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/taalpeilonderzoek_2007.pdf

Herelixka, C. & S. Verhulst (2014). *Nederlands in het hoger onderwijs; een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid*. Rapport in opdracht van de Nederlandse Taalunie, 1 maart 2014.

Raad voor Nederlandse taal en letteren (2015). *Vaart met taalvaardigheid*. Adviesrapport.

Rooij, E. van & E. Jansen (2014). *Resultaten Pilottest Universiteitsvoorbereiding en Talentontwikkeling*. Ongepubliceerde tekst, Rijksuniversiteit Groningen.

SLO (2015). *Curriculumspiegel 2015. Deel B. Vakspecifieke trendanalyse*. Enschede: SLO.

Velde, C. van de (2012). *Jongeren, de Nederlandse taal & participatie*. Onderzoeksrapport in opdracht van de Nederlandse Taalunie.

Verslag Symposium (2015). *Verslag Symposium Schoolvak Nederlands – taalkunde/taalbeheersing*. Conferentieoord Soeterbeeck, Ravenstein, 15 en 16 januari 2015 <http://vakdidactiekgw.nl/symposium-schoolvak-nederlands-taalkundetaalbeheersing/>

Verslag Symposium (2015). *Verslag Symposium Schoolvak Nederlands – letterkunde*. Conferentieoord Soeterbeeck, Ravenstein, 25 en 26 juni 2015 <http://vakdidactiekgw.nl/symposium-schoolvak-nederlands-letterkunde/>